

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

© Головчак Г. В., Струк Н. С., 2017

У статті наголошено на формуванні обліково-аналітичного забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України. Основним чинником впливу на процес прийняття управлінського рішення, під час укладання угоди про державно-приватне партнерство та контролю за її виконанням, є повнота та достовірність обліково-аналітичної інформації, яка надається суб'єктами ринку житлово-комунальних послуг.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, державно-приватне партнерство, ринок житлово-комунальних послуг.

G. V. Golovchak, N. S. Struk

Ivan Franko National University of Lviv

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE MARKET OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES OF UKRAINE

© Golovchak G. V., Struk N. S., 2017

In this article authors gave attention on creation accounting-analysis information base of public-private partnership on municipal services marketplace in Ukraine. The main factor by processing managerial decisions and controlling in action is fullness and truthiness accounting-analysis information which subjects of housing and municipal services marketplace are giving to customers and government agencies.

The aims of creation quality system accounting and analytical providing of public-private partnership on housing and municipal services marketplace are: implementation of conformity for system accounting and analytical providing of housing and municipal services enterprises; formation of reliable source about financial position of housing and municipal services enterprises; collection and processing of information which are objectively suitable for pricing and effective management; providing of openness domestic accounting system for Ukrainian and foreign investors as for transparency of financial reporting.

Advantages of implementation concession agreements and agreements on cooperation on municipal services marketplaces are realization many social projects which are increase efficiency housing and municipal services and reduction of payment in medium term outlook.

Organization of analytical work in housing and municipal services enterprise are including: developing order of analysis; planning analytical work in general and the individual steps; financial, scientific and staffing software for overall management; receiving executed analytical works; controlling about their manufacturing application; developing activities for the purpose of improvement enterprises activity.

Conclusion is forming by analysis efficiency of public-private partnership on housing and municipal services marketplace. This conclusion is subject to approval between Ministry of economical development and trade and National committee which regulates energy marketplace and housing and municipal services marketplace. Approving conclusion is the basis for distribution of profits investors and decision for further cooperation.

Investors and local governments should cooperate in improving legislation for public-private partnership on housing and municipal services marketplace.

Key words: accounting and analytical providing, public-private partnership, housing and municipal services marketplace.

Постановка проблеми. Ринок житлово-комунальних послуг є важливим видом економічної діяльності, технологічні та виробничі особливості якого визначають певні вимоги до організації системи обліку та аналізу. Ефективність державно-приватного партнерства залежить від повноти та достовірності інформаційного наповнення обліково-аналітичних систем підприємств-учасників ринку. Проте відсутність комплексного підходу до формування обліково-аналітичного забезпечення державно-приватного партнерства житлово-комунальних підприємств спонукає до здійснення нових досліджень та апробації їхніх результатів.

Аналіз останніх досліджень і результатів. Дослідженню проблем обліково-аналітичного забезпечення у системі управління підприємством, з'ясуванню його суті та структури присвятили праці: С. П. Барановська, І. А. Бланк, О. М. Брадул, Р. Ф. Бруханський, В. О. Волощук, О. Д. Гудзинський, Н. В. Голячук, В. М. Жук, А. Г. Загородній, Т. Г. Камінська, М. Д. Корінько, О. А. Кравченко, М. Д. Крамчанінова, Ю. Д. Малярєвський, Б. Г. Маслов, Є. В. Мних, Т. М. Пахомова, А. А. Пилипенко, М. С. Пушкар, І. Б. Садовська, Я. В. Соколов, В. В. Смирнова, Н. А. Тичиніна, П. Б. Тітаренко, Л. В. Усатова та ін. Процедури автоматизації обліку й аналізу знайшли відображення у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: І. В. Гордієнка, В. П. Завгороднього, С. В. Івахненко, О. В. Коваленка, С. В. Павлової, В. В. Сопка, М. А. Поукока, А. Х. Тейлора. Напрями сучасної теорії господарського партнерства держави та приватного сектора розглянуті у наукових працях таких учених, як: В. Г. Варнавський, І. В. Запатріна, С. Д. Данасарова, А. П. Денисенко, О. П. Маслюківська, В. А. Михеев, Д. В. Нехайчук, В. М. Остапенко, О. М. Полякова, Е. Р. Уайт та ін. Наукові дослідження державно-приватного партнерства здійснили: В. Г. Варнавський, А. С. Корчагіна, К. В. Павлюк, С. М. Павлюк, О. М. Полякова, В. В. Пучков, В. І. Якунін та ін. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні досліджували: О. М. Вавричук, А. В. Домбровська, І. І. Килимник, Т. А. Коляда, О. І. Міхно, К. В. Павлюк, В. Л. Рибачук, О. В. Степанова та ін. Проте науковці поки не запропонували методичних підходів до формування обліково-аналітичного забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг.

Постановка цілей. Нашою метою є представити авторську інтерпретацію обліково-аналітичного забезпечення системи державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України.

Виклад основного матеріалу. Ефективність функціонування ринку житлово-комунальних послуг досліджують науковці, представники владних структур, засоби масової інформації, різні експерти. Ринок житлово-комунальних послуг є важливою ланкою економіки та суттєво впливає на умови та якість життя населення. В умовах розгортання в Україні фінансової реформи, за підтримки Світового банку та МВФ, бюджетна підтримка житлово-комунальної сфери є обмеженою, що, з одного боку, спонукає до пошуку інших фінансових джерел для реалізації програм модернізації підприємств житлово-комунального господарства та підвищення енергоефективності й енергозбереження житлового фонду, а з іншого – вимагає оптимізувати критерії та механізми функціонування державно-приватного партнерства. Недосконалість системи управління житлом та підприємствами ринку житлово-комунальних послуг, а також системи регулювання природних монополій призвела до того, що підприємства неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належної якості.

Законодавством визначено, що «державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відпо-

відних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору» [1].

Чимала частина авторів аргументовано доводить доцільність застосування словосполучення «публічно-приватне партнерство», серед них – В. М. Остапенко: «у сучасному розумінні публічно-приватне партнерство є суспільно й економічно ефективною формою співпраці, адже воно поєднує переваги держави та приватного сектора» [2, с. 216].

Д. В. Нехайчук переконує, що «предметом державно-приватного партнерства є розвиток, використання та управління державною та муніципальною власністю» [3, с. 118], О. М. Вавричук стверджує, що «пріоритетною сферою застосування механізмів державно-приватного партнерства в Україні, як і в багатьох країнах світу є житлово-комунальне господарство» [4, с. 147]. На думку В. Л. Рибачук, «державно-приватне партнерство – це угода між організаціями державного та приватного секторів стосовно надання послуг у таких сферах як створення суспільної інфраструктури, спорудження громадських об'єктів і надання інших подібних послуг» [5].

Ми вважаємо, що державно-приватне партнерство на ринку житлово-комунальних послуг є рівноправною та взаємовигідною взаємодією між державою, територіальними громадами та приватними інвесторами у межах реалізації інфраструктурних проектів на ринку житлово-комунальних послуг для задоволення потреб юридичних і фізичних осіб у якісних житлово-комунальних послугах.

Державно-приватне партнерство є ефективним і перспективним інструментом економічного та соціального розвитку, засобом залучення коштів у проекти, – саме завдяки ньому державні та місцеві органи влади намагаються зберегти контроль та налагодити співпрацю з інвесторами. Під час такої взаємодії між державою, інвесторами та суб'єктами господарювання досягають кращих техніко-економічних показників та фінансових результатів, ефективніше використовуються державні ресурси та комунальне майно.

Згідно з «Концепцією розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві», «недосконалість системи державного регулювання на ринках природних монополій у сфері централізованого тепло- і водопостачання та водовідведення, зокрема тарифної політики, яка не має стимулюючого до енергозбереження характеру та не передбачає наявності інвестиційної складової частини» прямо мотивує державу розвивати державно-приватне партнерство на ринку житлово-комунальних послуг [6].

Ознаки державно-приватного партнерства, наведені у законодавстві, це [1]:

- надання прав управління (користування, експлуатації) об'єктом партнерства або придбання, створення (будівництво, реконструкція, модернізація) об'єкта державно-приватного партнерства з подальшим управлінням (користуванням, експлуатацією), за умови прийняття та виконання приватним партнером інвестиційних зобов'язань відповідно до договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства;

- довготривалість партнерських відносин (від 5 до 50 років);

- передання приватному партнеру частини ризиків під час державно-приватного партнерства;

- внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Сьогодні в Україні активно розвивається нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства, формуються правові засади для розвитку його окремих форм. Зокрема, законодавчу базу розвитку державно-приватного партнерства становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, інші законодавчі акти України. У державах, де механізм державно-приватного партнерства був сформований раніше, ніж в Україні, і який уже доволі успішно функціонує, можна виокремити фактори, що стимулюють взаємодію держави та приватного бізнесу: по-перше, органи місцевого самоврядування повинні чітко визначити, за яким напрямом буде розвиватися місто, село або територіальна громада та розробити стратегічний план дій; по-друге, проект у межах державно-приватного партнерства повинен

зацікавити приватний бізнес з економічного погляду та бути для нього вигідним. Також серед обов'язкових складових успішної взаємодії держави та бізнесу можемо виокремити можливість об'єднання спільних проектів у різних містах для здійснення масштабних інвестицій, залучення досвідчених закордонних фахівців.

Договори державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг можуть укладатись за такими напрямками:

- виробництво, транспортування і постачання тепла, розподіл і постачання природного газу;
- збір, очищення та розподілення води;
- поводження з відходами, крім збирання та перевезення;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- управління нерухомістю;
- виробництво та впровадження енергозберезувальних технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих внаслідок бойових дій на території проведення антитерористичної операції.

Зауважимо, що у міжнародній практиці поняття «житлово-комунальне господарство» не використовується, близьким до нього поняттям є «інфраструктура». Світовий Банк оперує назвою «Приватне партнерство в інфраструктурі» і класифікує його за чотирма секторами: енергетика (електрика, природний газ); телекомунікація; транспорт (аеропорти, залізниці, платні дороги); водопостачання і водовідведення (каналізація).

У державно-приватному партнерстві на ринку житлово-комунальних послуг України можуть укладатись договори про: концесію; управління майном (виключно за умови передбачення у договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); спільну діяльність; інші договори [7]. Саме договори концесії та договори про спільну діяльність становлять базис системи відносин між державою та приватним інвестором на ринку житлово-комунальних послуг України.

Серед напрямів зниження бюджетних витрат на капітальні вкладення у житлово-комунальну сферу, залучення приватних інвесторів до реконструкції та підвищення якості житлово-комунальних послуг, є передання у концесію на період від 5 до 30 років виключного права власності на майновий комплекс кількох житлово-комунальних підприємств. Концесія передбачає спільні зусилля держави, органів місцевого самоврядування і приватних інвесторів у розв'язанні проблем житлово-комунальної сфери. Зміст концесії полягає у тому, щоб передати у делеговане керування підприємства комунальної служби. Причому право власності на такі об'єкти залишається у державних органів. Це проміжний етап між державним керуванням і повною приватизацією. Можливості розвитку концесії в Україні – чималі, але сьогодні не використовуються.

Концесія – чинний інструмент економічного росту і залучення інвестицій. Законом України «Про концесії» створено чітку законодавчу базу для укладання договорів концесії у комунальному господарстві України. Концесіонер зобов'язаний використовувати на об'єкті концесії технології, матеріали, техніку вітчизняного виробництва, що підвищує підтримку національного виробника та розширення ринку робочої сили. Передача об'єктів у концесію не передбачає перехід права власності на цей об'єкт до концесіонера та не припиняє права державної чи комунальної власності на такі об'єкти; концесіонеру належить лише право власності на прибуток, отриманий від управління (експлуатації) об'єкта концесії, а також на продукцію, отриману в результаті виконання умов концесійного договору [8]. Головною умовою концесії є зобов'язання провести реконструкцію та модернізацію наданого в концесію комунального підприємства. Схему передавання об'єктів комунальної сфери у концесію, яка дає змогу більш наочно визначити цей процес, наведено на рис. 1.

Важливість реконструкції та розвитку житлово-комунального господарства, інших об'єктів інфраструктури – очевидна. Проте зменшення бюджетного фінансування часто перешкоджає або унеможливує реалізацію таких проектів за рахунок бюджету. Тому виникає потреба у пошуку шляхів залучення капіталу з позабюджетних джерел. Найдоречнішою вважаємо заставу прав вимоги комунальних платежів та їх сек'юритизація.

Рис. 1. Схема передавання об'єктів комунальної сфери в концесію: 1 – договір передавання комунального підприємства в концесію; 2 – надання гарантій щодо перерахування частки міста, села чи громади з фінансування бюджетних коштів у проект; 3 – управління підприємством та фінансування капітальних вкладень; 4 – перерахування частки міста, села чи громади в капітальні вкладення; 5 – затвердження тарифів та контроль виконання договору; 6 – надання житлово-комунальних послуг; 7 – оплата за житлово-комунальні послуги; 8 – повернення вкладень інвестора та отримання прибутку
Джерело: авторська розробка за [8]

Більшість регіональних кредитних проектів сьогодні надаються під заставу простих доручень місцевих бюджетів чи забезпечуються власністю місцевої влади. Через складнощі при переході права власності на закладене майно від боржника до кредитора, банки надають перевагу забезпеченню у вигляді активів, які легко реалізуються на ринку. Проте місцеві бюджети та підприємства рідко володіють такими активами. Виходом із такої ситуації є використання нових форм гарантування інвестиційного процесу. Для регіональних проектів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, такими механізмами можуть бути застава прав вимоги комунальних платежів та сек'юритизація платежів. Комунальне підприємство-позичальник (наприклад, «Львівводоканал») випускає облігації під заставу прав вимоги платежів від населення за свої послуги (водопостачання та водовідведення); підставою для цього є договори на постачання комунальних послуг між підприємством – постачальником послуг та спеціальним підприємством, яке здійснює збирання платежів за комунальні послуги. На практиці механізм кредитування під заставу прав вимоги здійснення здійснюється так: спеціалізоване підприємство отримує в банку кредит, забезпеченням за яким виступають права вимоги оплати комунальних послуг. Спеціалізоване підприємство займається лише збором платежів та залученням кредитних ресурсів і не залежить від фінансового стану комунального підприємства. В банку відкривається спеціальний рахунок, який виконує функції фонду погашення та на який надходять кошти за заставними правами вимоги. Особливий режим функціонування рахунку, визначений у договорі для відкриття рахунку чи договорі застави прав вимоги, забезпечує використання коштів, які надійшли для обслуговування боргу. Незнижувальний залишок на рахунку убезпечує кредитора від коливань оплати комунальних послуг, а застава прав вимоги на більшу суму – від втрат через неплатежі. До того ж гарантії місцевих чи державних органів влади повинні покривати всю суму кредиту та відсотків за ним – це забезпечує кредиторів надходження коштів у випадку припинення постачання комунальних послуг.

Застава прав вимоги комунальних платежів є доволі надійним забезпеченням, проте треба зацікавити в інвестиційному кредитуванні фінансову установу, яка повинна більшу частину своїх активів спрямувати на модернізацію житлово-комунальних підприємств, що є доволі ризиковим, через відсутність диверсифікації кредитного портфелю. Для зменшення такого ризику можна використати механізм сек'юритизації. Сек'юритизація – випуск цінних паперів, забезпечених

різними видами доходних активів, числі зокрема і майбутніми доходами комунальних підприємств. Саме у реформуванні житлово-комунальної сфери регіонів можна ефективно використати сек'юритизацію як механізм зменшення ризиків та залучення інвестицій. Сек'юритизація як фінансовий інструмент для житлово-комунальної сфери, обумовлена тим, що комунальні підприємства є безумовними природними монополістами та мають гарантований ринок збуту. При сек'юритизації комунальне підприємство може та продати випущені під майбутні доходи фінансові вимоги (облігації). У міру сплати таких активів (комунальних платежів – як основної суми боргу та нарахованих процентів) потік доходів забезпечує виконання випущених боргових зобов'язань. Облігації, випущені комунальними підприємствами, є привабливими та надійними для інвесторів, що підтверджується світовою практикою. Поряд із тим, потенційні інвестори не мають реальної можливості проаналізувати та оцінити якість цих цінних паперів, тому істотними є гарантії уряду та місцевих органів влади, надані комунальному підприємству чи іншій кредитній організації під забезпечення прав вимоги оплати послуг.

Економічний зміст сек'юритизації полягає у відокремленні високоякісних ліквідних активів (житлово-комунальних платежів) від загального фінансово-економічного стану комунального підприємства. В заставу передається не підприємство як суб'єкт господарської діяльності, а доходні активи у вигляді платежів за житлово-комунальні послуги, що є безризиковим джерелом погашення через монопольне становище підприємств житлово-комунальної сфери. Щоб реалізувати цей проект, уповноважені структури регіональних органів влади та комунальні підприємства можуть утворити спеціальне підприємство, яке виконуватиме дві функції: збір комунальних платежів із населення та передавання отриманих коштів на рахунок постачальника послуг. Через те, що спеціалізоване підприємство не пов'язане з фінансовим станом комунального підприємства, унеможливується проблема впливу боргів цього підприємства на надійність боргових зобов'язань, які спеціалізоване підприємство випускає під забезпечення потоку комунальних платежів. Процес сек'юритизації для кредиторів та інвесторів є майже безризиковим внаслідок того, що: 1) облігації забезпечуються комунальними платежами споживачів послуг, які не пов'язані зі загальним фінансовим станом комунальних підприємств; 2) комунальні підприємства є безумовними природними монополістами (мають гарантований ринок збуту); 3) підприємства комунальної сфери можуть зупинити діяльність тільки у випадку аварії, а юридичне банкрутство істотно не впливає на процес надання комунальних послуг.

У спільній діяльності держава та приватний інвестор за договором визначають свої частки участі та, відповідно до них, розподіляють прибуток від надання послуг споживачам.

Рішення про укладення угоди (договору) державно-приватного партнерства приймається за три календарні місяці, зі дня подання пропозицій про здійснення державно-приватного партнерства (сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами – на найближчій сесії). Орган, що прийняв рішення про здійснення державно-приватного партнерства чи про його недоцільність, зобов'язаний протягом 15 календарних днів від дня прийняття відповідного рішення, повідомити про таке рішення інвестора, який подав пропозиції про здійснення державно-приватного партнерства.

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства не є на належному рівні. За даними органів виконавчої влади в Україні, станом на 23 лютого 2016 року, на засадах державно-приватного партнерства реалізовувалося 177 проектів (укладено 146 договорів концесії та 31 договір про спільну діяльність) [9]. Зазначені проекти реалізуються за такими видами житлово-комунальних послуг: утилізація твердих побутових відходів – 112 проектів, або 62 % від загальної кількості, водопостачання і водовідведення – 30 проектів, або 16 % від загальної кількості, транспортування і постачання тепла – 6 проектів, що становить 3 % від загальної кількості. Як бачимо, немає жодного проекту з обслуговування житла, у переважній більшості населених пунктів до теперішнього часу зберігається монополія комунальних ЖЕКів, тоді як з 1 січня 2017 року вони повинні передати свої функції ОСББ або іншим керівним компаніям.

Як зазначає В. Л. Рибачук, «проекти державно-приватного партнерства в житлово-комунальному секторі майже завжди містять у собі високий рівень ризиків внаслідок залучення великих фінансових коштів, невизначеності щодо витрат на модернізацію та експлуатацію комунальних систем, і невизначеності доходів» [5].

Державно-приватне партнерство у житлово-комунальній сфері передбачає, що влада несе відповідальність за послуги, що надаються громадянам, але органи місцевого самоврядування лише контролюють процес надання послуг або відповідають за інвестиції, потрібні для якісного надання послуг. Завдяки державно-приватному партнерству місцеві органи влади можуть частково зняти зі себе відповідальність за управління процесом надання послуг та інвестування, зосередившись на контролі за якістю житлово-комунальних послуг, згідно зі стандартами якості.

У таблиці наведено основні проекти державно-приватного партнерства в Україні станом на 23 лютого 2016 року, бюджет яких перевищує 5 млн грн.

**Перелік найбільших проектів державно-приватного партнерства (ДПП)
в Україні за видами житлово-комунальних послуг станом на 23.02.2016 р.**

Місто, село	Інвестиційні потреби проекту ДПП, млн грн	Вид житлово-комунальних послуг	Назва проекту ДПП, форма ДПП	Стан проекту
Івано-Франківськ	7,17	Водопостачання і водовідведення	Реабілітація та модернізація системи водопостачання і водовідведення, концесія	Виконується до 2018 року
Одеса	7,14	Утилізація твердих побутових відходів	Управління побутовими відходами, спільна діяльність	Оголошено конкурс
Чернігів	14,83	Водопостачання та водовідведення	Реабілітація та модернізація технологічного обладнання водопровідних мереж, концесія	Пошук приватного партнера
Біла Церква	86,4	Водопостачання та водовідведення	Реабілітація та модернізація системи водопостачання і водовідведення, концесія	Оголошено конкурс

Джерело: авторська розробка за [9].

Ефективність державно-приватного партнерства залежить від належної організації його обліково-аналітичного забезпечення.

На проблему формування якісного обліково-аналітичного забезпечення звертає увагу проф. В. П. Завгородній, який вважає, що, «незважаючи на те, що завдання обліку вирішуються за допомогою комп'ютерів, продуктивність праці обліковців і менеджерів є порівняно низькою. Більшого ефекту можна досягти шляхом удосконалення методології та організації власне облікової системи, підвищення її контрольних та аналітичних можливостей, а також за рахунок максимального задоволення потреб управління в інформації» [10, с. 24]. Погоджуємося із О. В. Гандзюк, що «обліково-аналітичне забезпечення є складовою інформаційного забезпечення підприємства і являє собою цілісну систему, мета якої – забезпечення якісною та своєчасною економічною інформацією заінтересованих внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою прийняття управлінських рішень для забезпечення сталого розвитку підприємства» [11, с. 340]. Стосовно обліково-аналітичного забезпечення проектів державно-приватного партнерства С. В. Павлова зауважує, що проблемним аспектом ефективного використання систем управління в обліковій та аналітичній роботі підприємства є «малий спектр функцій управлінського обліку та формування облікової роботи на підприємстві» [12, с. 47].

Метою створення якісної системи обліково-аналітичного забезпечення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг є:

- забезпечити відповідність системи обліку та аналізу житлово-комунального підприємства вимогам інвестора;
- формувати надійне джерело інформації про фінансовий стан житлово-комунального підприємства;
- збирати та обробляти інформацію, придатну для об'єктивного ціноутворення (формування тарифів на житлово-комунальні послуги) та ефективного управління (використання облікової інформації в процесі прийняття управлінських та інвестиційних рішень);
- забезпечити більшу відкритість вітчизняного обліку для українських та західних інвесторів і прозорості фінансової звітності.

Сучасна система обліку і аналізу діяльності житлово-комунальних підприємств для потреб державно-приватного партнерства повинна відповідати таким вимогам:

1. За якістю – бути своєчасною, щоб оперативно використовувати облікові дані у процесі управління; бути документально обґрунтованою, достовірною; задовольняти вимоги достатності інформації для управління та контролю виконання договорів державно-приватного партнерства; бути доступною для інвестора та споживачів житлово-комунальних послуг.

2. За змістом – правильно відображати вимоги нормативно-правових документів і укладеного договору; надавати інформацію про фактичні витрати для розрахунків собівартості послуг; відображати фінансовий стан підприємства-концесіонера та фінансові результати спільної діяльності.

Житлово-комунальні підприємства повинні виконати низку процедур для забезпечення належної організації системи обліку та аналізу, перелік яких містить:

1. Розробку робочого Плану рахунків та типової їх кореспонденції.
2. Складання плану документації та документообігу.
3. Формування плану технічного оформлення облікової інформації.
4. Складання плану проведення внутрішнього аудиту.
5. Проведення аудиту виконання договору про державно-приватне партнерство.

В аналітичному дослідженні використовують великі обсяги різнопланової інформації. Основними джерелами інформації для аналізу діяльності житлово-комунальних підприємств є:

- 1) планово-нормативна (фінансовий план, норми витрат і нормативи, затверджений перелік цін і тарифів, законодавчі акти, інструкції, договори, технологічна документація тощо);
- 2) дані бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку та звітності;
- 3) внутрішня необлікова інформація (накази, виробниче листування, довідки про перевірки та акти ревізій (аудиту), протоколи виробничих нарад, доповідні записки);
- 4) зовнішня інформація (звітні дані споріднених підприємств, збірники статистичних матеріалів як вітчизняних, так і закордонних установ, дані переписів і анкетних обстежень);
- 5) дані особистих спостережень аналітика (виробничі екскурсії, хронометраж робочого дня, опитування працівників підприємства).

Уся підібрана для аналізу інформація і, насамперед, показники обліку та звітності мають бути ретельно перевірені за формою та змістом. Під час перевірки за формою встановлюється правильність оформлення документів і звітів з погляду повної наявності й заповнення всіх реквізитів, таблиць, підписів, арифметичних сум, підсумків; відповідність і спадкоємність цифр, перенесених з інших документів та попередніх років; узгодженість цифр у різних формах звіту і взаємозалежних величин. Під час перевірки інформації за змістом, а вона може бути здійснена лише на підприємстві, встановлюють відповідність звіту даним бухгалтерського обліку, а достовірність самого обліку перевіряють його відповідністю реальному стану речей та процесів на підприємстві. Ця перевірка складніша і є елементом внутрішнього аудиту. Пересвідчившись у достовірності інформації, розпочинається аналіз результатів виконання угоди державно-приватного партнерства.

Організація аналітичної роботи на житлово-комунальному підприємстві охоплює: розробку загальних засад і порядку проведення аналізу, планування роботи загалом, окремих її робіт та етапів; матеріальне, науково-методичне та кадрове забезпечення загального керівництва; прийом виконаних аналітичних робіт, порядок їхнього оформлення; контроль за впровадженням у виробництво; розроблення заходів з метою поліпшення діяльності підприємства. Організація

проведення окремих аналітичних робіт передбачає такі етапи: призначення керівника роботи; підбір кваліфікованих виконавців; складання плану роботи; забезпечення необхідним інструктивним матеріалом; забезпечення технічними та іншими засобами; контроль роботи та реалізація пропозицій аналітиків; інші. Якщо аналіз виконують сторонні організації, то аналітиками можуть бути аудитори, працівники банків та наукових установ, відомчі ревізори та інші працівники контролюючих організацій. Аналіз проводять економічні підрозділи підприємства, але до виконання аналітичних робіт залучаються також працівники технічних, технологічних та інших служб.

Аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства проводиться на підставі пропозиції від інвестора про здійснення державно-приватного партнерства або за ініціативою органу місцевого самоврядування за такими пунктами:

- 1) детальне обґрунтування соціально-економічних та екологічних наслідків здійснення державно-приватного партнерства за результатами аналізу економічних та фінансових показників реалізації державно-приватного партнерства і соціальних наслідків реалізації державно-приватного партнерства (розрахунок тарифів для споживачів та внеску інвестора);
- 2) обґрунтування вищої ефективності проекту зі залученням приватного партнера, порівняно з реалізацією проекту без такого залучення (порівняльний аналіз);
- 3) виявлення видів ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ризиками (страхування ризиків та участь фінансових установ);
- 4) визначення форми здійснення державно-приватного партнерства (концесія чи спільна діяльність);
- 5) визначення соціально-економічних та екологічних перспектив після закінчення дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства (розрахунок прибутковості для інвестора та оцінка соціального ефекту для споживачів).

Аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства проводиться щодо об'єктів комунальної власності виконавчим органом місцевого самоврядування, уповноваженим відповідною сільською, селищною, міською, районною чи обласною радою, а саме відділами інвестицій. При потребі можуть залучатись аудитори для складання аудиторського висновку щодо обліку і звітності суб'єкта, який надає послуги.

Рис. 2. Узагальнена інтерпретація обліково-аналітичного забезпечення системи державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг

Джерело: авторська розробка

Якщо у державно-приватному партнерстві беруть участь кілька державних партнерів, то вони спільно проводять аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства.

За результатами аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг складається висновок. Висновок за результатами аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства підлягає погодженню із Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Затверджений висновок є підставою для розподілу прибутку інвестором та прийняття рішення про подальшу взаємодію. На рис. 2 подано узагальнену інтерпретацію обліково-аналітичного забезпечення системи державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг.

Доведено, що розвиток державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг та його обліково-аналітичне забезпечення є важливою умовою ефективного функціонування ринку житлово-комунальних послуг і забезпечення інтересів усіх учасників ринку.

Висновки. Управління державно-приватним партнерством потребує інформаційного забезпечення, джерелами якого виступають облікова система житлово-комунального підприємства та результати проведення аналітичних робіт. Для удосконалення управління діяльністю підприємств варто використовувати нові методи управління і сучасні програмні продукти, адже одним із чинників ефективного господарювання є високий рівень організації управління. Використання систем автоматизованої обробки інформації дозволить вирішити проблему оперативності обліково-аналітичної інформації.

Важливим моментом у передачі функцій надання житлово-комунальних послуг є визначення владою цілей розвитку ринку житлово-комунальних послуг, підготовка та адаптація правових та інституційних структур до встановлення партнерських відносин із бізнесом, і, що особливо важливо, формування механізму ефективного контролю над ринком житлово-комунальних послуг. Державно-приватне партнерство дозволяє залучити приватний менеджмент і приватних інвесторів, не відчужуючи при цьому суспільну інфраструктуру в приватну власність. Застосування державно-приватного партнерства дозволяє зберегти суспільну сутність комунального обслуговування та соціальну функцію держави. Залучення приватного капіталу на ринок житлово-комунальних послуг на довгостроковій основі, що дає змогу окупити вкладені ресурси, дає можливість не збільшувати суттєво платежі споживачів за користування послугами. Перевагою реалізації концесійних угод та угод про спільну діяльність на ринку житлово-комунальних послуг є реалізація багатьох соціальних проєктів, пов'язаних із підвищенням ефективності наданих житлово-комунальних послуг за рахунок скорочення непродуктивних витрат, які вимагають мінімального збільшення збору платежів, а в середньостроковій перспективі спрямовані на зниження рівня оплати послуг.

Отже, забезпечення високих і стійких темпів розвитку країни, досягнення стратегічних цілей влади неможливе без зацікавленого партнерства державних та місцевих органів влади з представниками приватного бізнесу. Для цього треба розробити належну обліково-аналітичну систему укладання, супроводу та контролю за виконанням проєктів державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг.

Отож для успішного розвитку державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг варто:

- розробити типовий договір державно-приватного партнерства та порядок його укладання для підприємств житлово-комунальної сфери за концесією та спільною діяльністю;
- розробити проєкт моніторингу договорів державно-приватного партнерства та судового захисту прав держави та інвесторів;
- забезпечити відшкодування тарифів для інвесторів за тими видами комунальних послуг, де діє державне регулювання тарифів;
- розробити за регіонами паспорти інвестиційної привабливості підприємств житлово-комунальної сфери для укладання договорів партнерства;

– розв’язати питання організації бухгалтерського обліку та аналізу для потреб учасників договору партнерства (типовий звіт для аналізу стану господарської діяльності та аналізу фінансових показників для оцінки виконання договору);

Держава та приватні інвестори повинні об’єднати свої зусилля та фінансові ресурси для модернізації об’єктів житлово-комунального господарства і відновлення житлового фонду, розподіливши між собою не лише прибутки, які планується отримати від надання житлово-комунальних послуг, а й ризики, пов’язані з такою діяльністю. Інвесторам і органам місцевого самоврядування доцільно співпрацювати у вдосконаленні законодавства, що регулює питання державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг. Якісно організована система обліково-аналітичного забезпечення такого партнерства допоможе здійснити всі проекти успішно та ефективно, як для держави, так для інвесторів і споживачів послуг.

Перспективами наших подальших досліджень є розроблення методичного підґрунтя для формування обліково-аналітичної системи державно-приватного партнерства на ринку житлово-комунальних послуг України.

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
2. Остапенко В. М. Реалізація та фінансування проектів публічно-приватного партнерства в Україні [Текст] / В. М. Остапенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки. – Одеса, 15–16 квітня 2016 року. – С. 216–220.
3. Нехайчук Д. В. Використання інструментів державно-приватного партнерства задля фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку держави [Текст] / Д. В. Нехайчук // Журнал Чорноморського державного університету Імені Петра Могили Інвестиції: практика та досвід / голов. ред. Клименко Л. П. – К.: ТОВ «ДКС Центр», 2015. – № 8. – С. 118–123.
4. Вавричук О. М. Реалізація проектів державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві в умовах реформування місцевого самоврядування / О. М. Вавричук. – Світ фінансів. – 2014 р. – № 3. – С. 147–154.
5. Рибачук В. Л. Обґрунтування доцільності використання партнерства в системі управління ринком житлово-комунальних послуг [Електронний ресурс] / В. Л. Рибачук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21IID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Duur_2012_2_15.
6. Концепція розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві схвалена розпорядженням КМУ №1184-р від 16.09.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=243102615>.
7. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар’єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні від 24.11.2015 р. № 817-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/817-19>.
8. Закон України «Про концесії» від 16.07.1999р. № 997-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.
9. Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства станом на 23.02.2016 / Департамент залучення інвестицій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b08c354-a6fd-4ace-8c57-41829defda5c&title=DovidkaSchodoStanuDziisnennia>.
10. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту. / В. П. Завгородній. – К.: А.С.К., 2004. – 434 с.
11. Гандзюк О. В. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичної системи підприємства [Текст] / О. В. Гандзюк // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / редкол.: В. П. Мікловда (голов. ред.), В. І. Ярема, Н. Н. Пойда-Носик та інші. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2015. – Вип. 2 (46). – С. 340–344. Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/10618>.
12. Павлова С. В. Проблеми використання автоматизованих систем управління в обліковій та аналітичній роботі на підприємстві / С. В. Павлова – Економіка: проблеми теорії та практики. – Випуск 199. – 2005. – 461 с.